Hallituksen esitys EU:n hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta
Eduskunnan talousvaliokunnan kuuleminen 25.10.2024

EU:n uusi hiilirajamekanismi on osa 55-valmiuspakettia, jonka avulla EU:n tavoittelee kasvihuonekaasujen nettopäästöjen vähentämistä vähintään 55 % vuoteen 2030 mennessä ja ilmastoneutraalisuuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Hiilirajamekanismi on täysin uudenlaista sääntelyä, ja se pyrkii asettamaan EU-tuonnille saman maksun kuin mitä vastaaviin tuotteisiin kohdistuu EU:n päästökaupassa. Hiilirajamekamismi kattaa tiettyjen sektoreiden tuotteita, ja se korvaa asteittain päästökaupan ilmaisjaon hiilivuotoriskin torjunnassa. Hiilivuodolla tarkoitetaan kasvihuonekaasupäästöjen kasvua globaalisti, jos päästöintensiivinen tuotanto siirtyisi EU:n ulkopuolelle.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK on sitoutunut kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan ja näkee, että se voidaan toteuttaa yritysten kilpailukyky säilyttäen ja sitä jopa parantaen. Vihreässä siirtymässä on merkittävää kasvupotentiaalia ja uusia vientimahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

Hiilirajamekanismi on yrityksille, kuluttajille ja hallinnolle uudenlainen tapa toimia maahantuonnissa, eikä CBAM-maksuista ole kokemuksia maailmallakaan. On tärkeää, että ilmastosääntelyssä on mukana hiilivuodon riskin minimointi joko ilmaisjakona tai hiilirajamekanismilla niin kauan, kunnes tasapuoliset velvoitteet ovat saatu voimaan EU:n tärkeimmissä kauppakumppanimaissa**. Suomen tulee vaatia komissiolta hiilirajamekanismin huolellista arviointia eri vaiheissa sekä tarvittaessa maksumekanismin asteittaisen käyttöönoton hidastamista ja ilmaisjaon säilyttämistä (mainittu myös Draghin raportissa).**

Todella kireä aikataulu on tuonut mittavaa lisähaastetta mekanismin käyttöönotolle, joka on alkanut raportointikaudella. On hyvä, että toimeenpanoa valmistelevassa TEM:in työryhmässä on mukana toimijoita eri tahoilta, ja keskustelu on ollut ratkaisukeskeistä. Tullin tulisi ensimmäisinä vuosina keskittyä opastamaan ja viestimään hiilirajamekanismista sanktioinnin sijaan, mikäli tämä on EU:n toimesta mahdollista. Lisäksi komissio on antanut ja tulee antamaan lisää delegoituja säädöksiä hiilirajamekanismin asetusta täydentämään. **Suomen tulisi vaikuttaa näihin niin, että ne olisivat mahdollisimman toimivia ja toisivat sujuvuutta hiilirajamekanismin käyttöön.**

Komissio on arvioinut, että hiilirajamekanismi supistaisi EU:n bruttokansantuotetta 0,22 % ja kulutusta 0,56 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna nykyisen ilmaisjaon jatkamiseen päästökaupassa. Yritysvaikutuksista merkittävin on välituotteiden hinnan nousu esimerkiksi teräksen ja alumiinin käyttäjien arvoketjussa sekä päästöoikeuksien nykyisen ilmaisjaon poisto asteittain 2026 alkaen. Lisää kustannuksia ja merkittävää resurssitarvetta vaatii kaikille hiilirajamekanismin alaisten tuotteiden maahantuojille säädetty raportointivelvoite. Näille

yrityksille on säädetty täysi vastuu tietojen hankkimisesta koskien tuotteen suoria ja epäsuoria päästöjä. Kuitenkin lähes kaikilta tuontituotteilta on puuttunut luotettavat päästötiedot ensimmäisen puolen vuoden raportointiajalta. Komissio onkin sallinut ns oletusarvojen käytön 2023Q4-2024Q2 raportoinnissa, mutta tämä hyvin toiminut jousto ei näytä jatkuvan. Tosin joissain EU:n jäsenmaissa (mm Ranska) oletusarvot ilmeisesti hyväksytään ainakin vuoden loppuun asti komission ohjeista huolimatta. EK näkee, että raportointisäännöt eivät saa vaihdella eri maissa aiheuttaen kilpailuvääristymää maahantuonnissa. **Suomen tulisi keskustella komission ja muiden jäsenmaiden kanssa, että ns oletusarvot sallittaisiin edelleen ainakin pientuonnissa, ja että säännöt on oltava samat kaikissa jäsenmaissa.**

Oikeiden päästötietojen saamisen lisäksi merkittävä turhaa raportointia aiheuttava tekijä on CBAM-tuonnin 150 euroa alaraja. Komission siirtymärekisterin mukaan noin 80 % maahantuojista on raportoinut alle 10 tCO2-päästön. Alarajan noston vaikutus päästötuontiin olisi mitätön, mutta muutos vähentäisi ja järkevöittäisi sekä tullin että pk-yritysten raportointitaakkaa merkittävästi. Toinen tarkoituksenmukainen keino olisi tarkastella tuonnin massan kautta päästösisältöä, ja rajata pienipäästöinen tuonti pois hiilirajamekanismista. **Suomen tulisi vaikuttaa EU:ssa CBAM-asetuksen muuttamiseksi niin, että CBAM-tuonnin euromääräistä alarajaa nostettaisiin merkittävästi tai mieluummin asetettaisiin raja päästöihin perustuvaksi.**

Vaikka hiilirajamekanismi tasoittaa kilpailutilannetta kattamiensa tuotteiden osalta Euroopassa, siihen on jäänyt vakava puute: EU:n ulkopuolelle vietäville tuotteille ei ole mitään keinoa minimoida hiilivuodon riskiä ilmaisjaon ensin vähentyessä ja sitten loppuessa kokonaan. Uhka eurooppalaisen tuotantojen siirtymisestä Euroopan ulkopuolelle on kasvanut energian hintojen jäätyä korkeammalle tasolle verrattuna aikaan ennen energiakriisiä. Lisäksi viennin kilpailutilannetta ovat heikentäneet Yhdysvaltain kotimaisuusvaateet (Inflation Reduction Act, IRA) ja 70-90 euron tienoilla pysyvän päästöoikeuden hinta. **Suomen tulee vaikuttaa EU:ssa sen puolesta, että viennille luodaan hiilivuodon riskiä vähentävä toimi nykyisen EU-kauden aikana.**

Hiilirajamekanismissa kohtaavat ilmasto- ja kauppapolitiikka haastavalla tavalla, ja mekanismin käyttöönotto on EU:lta järeä toimenpide. Riskinä ovat kolmansien maiden vastatoimet ja kauppasotien uhat. Lisäksi kauppavirrat suuntautuvat mahdollisesti uudelleen, ja maahantuonti todennäköisesti keskittyy vähemmille yrityksille kuin tällä hetkellä. Varsinkin hiilirajamekanismin maksukauden valmistelu ja aloitus vuoden 2026 alusta on tehtävä huolellisesti tärkeimpien kauppakumppaneiden kanssa keskustellen. Euroopan kilpailukyvyn säilyttämiseksi on tärkeää, että EU verratessa muiden maiden toimia hiilirajamekanismin käyttöönotossa, **ei vastaaviksi toimiksi tule katsoa pelkkiä kannusteita, kun samaan aikaan EU:ssa yritykset kohtaavat kasvavia päästökustannuksia.**